

השיעור השבועי

גליון מס' 535

מרו הראשון לציון שליט"א

כתב וערך השיעור:

הרב דכיר פרץ שליט"א

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בבית היזדים ומשודר דרך הלוויין והרדיו ובקוויס רבים. מיסודו של מרו רבינו עובדיה יוסף זצ"ל

ר"ת	יציאה	כניסה	ידועלים
18:59	18:16	17:25	חל אביב
18:55	18:15	17:23	חיפה
18:56	18:16	17:24	באר שבע
18:57	18:16	17:24	

כי תשא | י"ח אדר תשפ"ו

קצת מדיני מלחמה

אזעקה בזמן תפלה, ק"ש, קריאת מגילה, חזרה, קה"ת, ברכת כהנים, אחרי קידוש. תפלה בעת צרה. תהלים בשבת. שינוי מקום בסעודה. אזעקה בשבת. התעורר מהאזעקה ורוצה לקרוא תהלים או ללמוד. חילול שבת על נפגע חרדה. שמיעת חדשות בשבת. הסתכלות בתמונות שצולמו בשבת. נשיק לנשים. טלטול נשיק ומוקצה בשבת. ברכת "שעשה לי נס" ו"הגומל" לניצולים. חופה בזמן מלחמה. אין לדחות חתונה בגלל מלחמה. קריאת מגילה מפלג המנחה

אזעקה בתפלה ובקריאת המגילה

א. יציבור שנמצאים באמצע תפלת שמונה עשרה, או באמצע קריאת שמע של שחרית וערבית, או באמצע קריאת המגילה, ונשמעה אזעקה, והפסיקו ויצאו למרחב מוגן, כפי שאכן צריכים לעשות. אם יכולים לכוין במרחב מוגן, שימשיכו שם, ואם לא, כשיחזרו למקומם ימשיכו להתפלל ולקרוא. ויש לדון להיכן בתפלה יחזור. והנה בגמ' ברכות (כג:) תנו רבנן, היה עומד בתפלה ומים שותתין על ברכיו, פוסק עד שיכלו המים, וחוזר ומתפלל. להיכן חוזר, רב חסדא ורב המנונא, חד אמר חוזר לראש, וחד אמר למקום שפסק. לימא בהא קמיפלגי, דמר סבר שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש, ומר סבר חוזר למקום שפסק וכו'. ונחלקו הראשונים שם, אם למסקנת הסוגיא בכל הדברים אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש, בין בתפלת שמונה עשרה ובין בשאר ברכות וקריאת מגילה והלל, ושאני לן בין אם שהה באונס לבין אם שהה ברצון. או שיש חילוק בין תפלת שמונה עשרה לשאר ברכות. שלדעת רב האי גאון והר"ף (ברכות דף יד בדפיו), רק בתפלה אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש, כי תפלה חמורה יותר, שהרי אפילו המלך שואל בשלומו לא ישיבנו (ברכות ל:). אבל תלמידי רבינו יונה (שם) כתבו בשם חכמי צרפת, שאפילו בתפלה אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר למקום שפסק.

מרו והרמ"א

ב. מרו בשלחן ערוך (סי' סה ס"א) פסק לגבי ק"ש שאינו חוזר לראש, ואילו בהלכות תפלה כתב מרו (סי' קד ס"ה): אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש, ואם לאו חוזר לתחלת הברכה שפסק בה. ולא חילק בין אונס למוזיד. ומבואר שפסק כדעת רב האי גאון והר"ף. והרמ"א (סי' סה ס"א) כתב לגבי ק"ש, שאם היה אונס והפסיק כדי לגמור את כולה, חוזר לראש, והכי נהוג. ע"כ. וכתב המשנה ברורה (סי' ס"ק טו), שלדבריו גם בתפלה הדין כן. אך לנו שקיבלנו הוראות מרו, בק"ש אפי' שהה כדי לגמור את כולה, ואפי' באונס, אינו חוזר לראש, אלא למקום שפסק. והוא הדין לקריאת מגילה, שאם התחילו לקרוא ושמעו אזעקה ונכנסו למקלט, ושהו שם כדי לגמור את כולה, אף על פי כן ימשיכו ממקום שפסקו (ילקו"י פורים עמ' תקיא, חו"ע פורים עמ' פז). וזהו דלא כמו שכתב הבן איש חי (פר' וזרא אות ז'), שאם הפסיק באמצע ק"ש מחמת אונס, כגון שתינוק עשה צרכיו סמוך לו, והוכרח לשתוק, אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש. ע"כ. ותמוה שאין זה כדעת מרו הש"ע, והרי גם הב"ח כתב בכמה מקומות שקיבלנו הוראות מרו (עין עוד בהקדמה לילקוט

טהרה). ובתפלת שמונה עשרה, כל שהפסיק בתפלתו ושהה כדי לגמור את כולה - באדם ממוצע כ-5-6 דקות - לא שנא אונס ולא שנא מזיד, בכל אופן יחזור לראש התפלה. ורק אם לא שהה כדי זמן לגמור את כל העמידה, ממשיך ממקום שפסק. והוא הדין בכל זה לשליח ציבור (עי' ש"ע סי' קכו ס"ג).

הליכה איננה הפסק

ג. מה שבאמצע תפלת שמונה עשרה עוקר ממקומו והולך למרחב מוגן, או למקלט, הוא משום פיקוח נפש, וכמבואר במשנה בברכות (כ:): אפי' המלך שואל בשלומו לא ישיבנו ואפי' נחש כרוך על עקבו לא יפסיק, ובגמ' חילקו בין נחש לעקרב, שבנחש הכרוך על עקבו אין סכנה, אבל בעקרב שהוא מסוכן פוסק אפילו באמצע. ועוד מובא בגמ' (כג:), אמר רב יוסף, לא שנו אלא למלכי ישראל, אבל למלכי עכו"ם שעלולים להרוג פוסק, ואם אפשר יקצר בתפלתו, דהיינו שיאמר תחילת הברכה וסופה קודם שיגיע אליו. וכן הוא בטור ובשלחן ערוך (סי' קד ס"א) (עין יח"ד ח"ה סי' יא בהערה, וע"ע מאו"י ברכות לג:). לכן במקום שיש חשש סכנה, מותר להפסיק אפילו בדיבור ולהזהיר אחרים, שאין לך דבר העומד בפני פקוח נפש. וכל שכן להפסיק בהליכה בשתיקה בלי דיבור, שלכתחילה לא ילך באמצע התפלה, אבל במקום צורך כזה אינו נחשב הפסק, וכמו שביאר רבינו יונה (ברכות כא. בדפי ה"ק), שיכול ללכת כדי להשליך הנחש מעליו, והעתיקוהו בשתיקה מרו ה"ב (סי' קד), והרמ"א (שם ס"ג), והב"ח, והמהריק"ש בערך לחם, והעטרת זקנים, ועוד. וכן דעת הלבוש (סק"א) והגון אברהם (סק"ג), שלא מצינו הפסק בהליכה, ורק שלא לצורך כלל אסור. וכן כתבו להקת אחרונים, ומהם החסד לאלפים (סי' צב או ד), באר היטב (סק"ג), הגאון רבי זלמן בש"ע שלו (סעיף ב), ערוך השלחן (סק"ה), משנ"ב (סק"ה), כף החיים (סק"כא) (ע"ע ילקו"י סי' קד ס"א וס"ה). אמנם בספר הון עשיר (על המשנה בברכות שם) - היה לפני כ-320 שנה - העלה, שלא יפסיק אפילו בהילוך, שהואיל וכבר כרוך הנחש בעקבו ולא הזיקו, מסתמא כל עוד שיעמוד לא יזיקנו עוד, ולכן יכול לגמור תפלתו, ואחר כך יסירו מעליו. אבל עדיין הנחש מפריע לו בכוונה, וכשם שאם סידור נפל והוא טרוד ואינו יכול לכוין בשל כך, רשאי ללכת להרים הספר באמצע העמידה (מ"ב סי' צו סק"ז). וכל שכן אם היתה אזעקה באמצע תפלת שמונה עשרה, שיפסיק באמצע וילך בשתיקה למקום מוגן.²

אזעקה באמצע החזרה ובאמצע קריאת התורה

ד. אם נשמעה אזעקה לקראת סוף החזרה ויש שתי דקות להיכנס למרחב מוגן, הש"ץ יסיים החזרה במהרה, ויוותרו על ברכת כהנים, ולא יאמר קדיש. וכשיחזרו

בלבד שמקובל מהחזון איש שלא תאונה אליה רעה, אבל בשאר ערי הארץ יודה שיש להפסיק בהליכה ובלא דיבור כדי להגיע למרחב מוגן. ובמלחמה האחרונה נפל ט"ל בשכונת קריית הרצוג שבב"ב, והיו הרגים ופצועים, אלא שנהרגו שם רק מקרב עובדים זרים, וגם אומרים שסודות הבנין שם נבנו באיסור בשבת. ועל כל פנים מכיון שבכל זמן שנשמעת אזעקה נופל ט"ל, שהוא בעצמותו מסוכן וממית, ורק לא ידוע בשעת האזעקה היכן יפול, חייב לחוש וללכת למרחב המוגן, וזהו ספק פיקוח נפש.

¹ עקב פריצת המלחמה בשבת לא התקיים שיעור במוצ"ש, ושיעור זה נערך על פי כתביו של מרו שליט"א.

² מספרים על הסטייפלה, שבמלחמת יום כיפור בזמן האזעקה, התפלל בבית הכנסת לדרמן, ואמרו לו שיש אזעקה, ואמר שיתפללו טוב ולא יקרה שום דבר, ולא צריך ללכת למקלט (ארחות רבינו ח"ה עמ' עב). וגם בנו הגר"ח קנייבסקי (הובא בס' וישמעו משה סי' שמח) הורה שאין להפסיק באמצע שמונה עשרה כדי ללכת למרחב מוגן. ושמוא דיברו על בני ברק

למקומם יאמר קדיש. ואם נשמעה אזעקה באמצע קריאת התורה, בש"ע (סי' קמט ס"א) מבואר שאין הצבור רשאים לצאת מבית הכנסת עד שיצינעו הס"ת. אולם בספק פקוח נפש כמו במלחמה וכדומה, מותר להשאיר את ספר התורה, ולרוץ למקום מוגן להישמר מפני הטילים. ואם יש זמן יסגרו הס"ת ויניחו עליו מפה קטנה, או טלית, וירוצו מיד למקום מוגן, ואחר שיחזרו ימשיכו לקרוא ממקום שפסקו. וטוב שיקראו שוב ג' פסוקים כדי שיהיה ניכר הברכה האחרונה על ג' פסוקים לכל הפחות. ויהיה שלא יקחו את הספר תורה עמו, שאין זה כבוד הספר תורה שיקחוהו עמו למקום מוגן באמצע הקריאה, אלא אם כן כל הקהל יורד למקלט וממשיכים שם את הקריאה והתפלה, וילכו עם הספר תורה עשרה אנשים במהירות, ובלבד שאין בכך שום עיכוב וחשש ספק סכנה.

אזעקה באמצע ברכת כהנים

ה. כהנים שהתחילו ברכת כהנים, ובאמצע ברכת "אשר קידשנו בקדושתו של אהרן" נשמעה אזעקה, אם יש איזה שהות לסיים את הברכה, ללא הפסוקים, הנכון שיסיימו את הברכה, ויפסיקו וירוצו לחדר מוגן, בלי לדבר, רק ילכו בזריזות ובשקט, שהליכה בלי דיבור לא הוי הפסקה, ויגידו לעצמם תיבת "יברכך" וכו'. ואע"פ שנאמר בפסוק "אמור להם" - שהש"ץ צריך לומר לכהנים (מדרש רבה נשא פ"א י"א ס"ד), זהו רק למצוה ואין זה מעכב, וכמו שכתב הפרי חדש (סי' קכח ס"א). וראיה לזה מהש"ע (סי' קכח ס"ה) לגבי בית כנסת שכולה כהנים. ואם נמצאים במקום שהוראת פיקוד העורף היא שיש עד דקה ויותר כדי להיכנס למרחב המוגן, ויש שהות שהש"ץ יקריא לפחות הפסוק הראשון, או שנמצאים בסוף ברכת הכהנים ונשאר כמה מילים לסיים את ברכת הכהנים, כמובן שעדיף שישעו כן. ואם הש"ץ יקריא לכהן חלק מפסוק של הברכה, כגון "יברכך" ולא הפסיקו לסיים את הפסוק, כשיחזרו למקומם השליח צבור יחזור מתחילת הפסוק. כמבואר במגילה (בב) דכל פסוק דלא פסקיה משה אנו לא פסקינו ליה. ואם נמצא בפסוק השני או השלישי, יחזור לתחילת אותו פסוק. ואין צריך לחזור לפסוק הראשון של ברכת הכהנים, אע"פ שבבית המקדש היו הכהנים אומרים את הברכה בלי הפסקה, מ"מ אנו מדגישים ואומרים "הברכה המשולשת בתורה", כי בתורה הם פסוקים נפרדים, וחוזר לתחילת הפסוק שהפסיקו בו.

חובת התפילה בעת צרה מדאורייתא

ו. אף להסוברים שחובת תפלה אינו מן התורה, מודים שבעת צרה יש מצוה מן התורה להתפלל, וכמו שכתב הרמב"ן (בהשגותיו לשה"מ מצוה ה), וכן כתב המגן אברהם (סי' קו סק"ב) בשם הסמ"ק (ראה אריכות בזה בילקו"י תפלה כרך א' סי' פט הע"א). וכתב בשו"ת דברי יציב (או"ח סי' ע"ה), שחובת התפלה בעת צרה הוא בפרט כיום, שבעונות הרבים נתרבה מכל צד רוח המינות והכפירה של כוחי ועוצם ידי, ומשכיחים ח"ו כי לה' הישועה, ואם ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר, ועל ידי התפלה באים להודיע, שדוקא בזכותה "ונזכרתם לפני ה' אלוקים ונושעתם מאויביכם" (במדבר י, ט). ויש לו סיוע מהזהר הקדוש (פר' בשלח דף סב ע"ב), רבי ייסי סבא לא התקין סעודה בכל יום עד שהתפלל על כך לפני הקב"ה. כי בלא תשועתו יתברך אי אפשר להזיז אפילו אצבע קטנה. וצריך להשריש בלבבות כי אין לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים.

תהלים בשבת

ז. ולעת אשר זאת, בודאי שיש להתחזק בקריאת תהלים גם בשבתות, וכתב בש"ע (סי' רפח ט"ט): אין צועקים ולא מתריעים על שום צרה בשבת, חוץ מצרת המזונות שצועקים עליה בפה וכו' - והיינו באופן שחיי נפש של רוב אנשי העיר תלויים בזה - וכן עיר שהקיפוה אנסין, או נהר, וספינה המטורפת בים, ואפילו על יחיד הנרדף מפי אנסין או ליסטים או רוח רעה, זועקים ומתחננים בתפילות בשבת. ובסי' תקע"ו (סעי' א"ב) מבואר שבסכנות של חולאים ונזקי טבע למיניהם שאין בהן סכנת חיים, זועקים ומתריעים עליהם בימות החול, אבל לא בשבת, אך כשיש ביניהם חולים שהם בסכנת חיים רשאים להתפלל ולהתחנן עליהם גם בשבת. וכל שכן בימי מלחמה, שמתור להתחנן לבורא עולם שיושיענו. ובזמן מלחמת יום כיפור אמר הסטייפלר שאפשר לומר תהלים בציבור בשבתות, ואמרו תהלים בליל שבת ובליל שמחת תורה (ארחות רבינו ח"א עמ' קכד אות קג).

אמירת "לעולם" בפתחת ההיכל

ח. נכון שבעת פתיחת ההיכל בשבת יאמרו י"ב פעם הפסוק "לעולם" ה' בדרך ניצב בשמים" (תהלים קיט, פט), וכמו שכתב הרש"ש (סידור ר"ה ח"ז נח). והוסיף, שידמין את שם ה' כאילו הוא כתוב לפניו בכתבה אשורית באותיות גדולות, בניקוד "דברך" - ניקוד שוא קמץ, ויכוין להתפלל לאין סוף ברוך הוא המלושב בהם, שיניח גזירותיו הקשות והרעות בשמים ולא יוריד למטה בארץ שום גזירה רעה, רק גזירות טובות, וזהו "דברך נצב בשמים". כי "דברך" היא גזירה שהיא דיבור קשה (כן יהודיע שבת ט). ואין הכרח שהחזן יאמר פסוק "לעולם" ואחריו כל הקהל, אלא שכן נהגו בימים נוראים, שהש"ץ אומר בקול רם ובניגון, ובכל פעם הקהל עונים אחריו את הפסוק

בקול רם (הגרי"ח בספרו תיקון תפילה עמ' יז). אך בימים אלו יכולים לאמרו כולם יחד כרצונם, אלא אם כן אמירת החזן מעוררת יותר את הציבור. ומותר להתפלל על כוחות הבטחון בשבת, ואין זה בכלל שאלת צרכיו בשבת שאסורה.

תורתם מוגן לנו

ט. כתב הרמב"ם (פ"ב מהל' תענית ה"ג), גויים שבאו לערוך מלחמה עם ישראל, גוזרים תענית על הצבור, ומתריעים עד שירוחמו. אולם לומדי תורה אל יתענו, כדי שלא ימעיטו ח"ו מלימוד התורה שמגינה על הדור. ובני ישיבות שיושבים ועוסקים בתורה, פטורים מללכת לצבא גם במלחמת מצוה, אפילו אם לו יצויר כאשר החיילים והמפקדים הם יראי שמים. וכן כתב הרמב"ם (פ"ג מהל' שמיטה ויובל ה"א י"ג): "כל שבת לוי מוזהרים שלא ינחלו וכו' מפני שהובדל לעבוד את ה' ולשרתו, ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים, לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכים מלחמה כשאר ישראל ולא נוהלים. ולא שבת לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי עולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו... הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים". ע"כ.

שמע אזעקה באמצע הסעודה ושינה את מקומו

י. השומע אזעקה באמצע סעודה, או באמצע אכילת מאכלים שברכתם האחרונה "מעין שלש", והוצרך לשנות את מקומו כדי לרדת למקלט, או להיכנס למקום מוגן, כשחוזר למקומו לא יחזור לברך ברכה ראשונה. ואמנם בשבעת המינים יש ספק ספיקא שחוזר לברך, כי בש"ע (סי' קעח ס"ה) כתב, "יא ששבעת המינים טעונים ברכה לאחרים במקומם, ו"יא שדוקא מיני דגן. וכן הוא בש"ע סי' קפד (ס"ג). ואם כן, שמא כדברי י"א בתרא שבשבעת המינים אין צריך ברכה אחרונה במקומם, ושמא הלכה כדעת מרן הש"ע (סי' קעח ס"ב) שאפילו בפת צריך לחזור ולברך, ולכן המברך יש לו על מה שיסמוך. אך כשאכל מאכל או ששתה משקה שברכתם "נפשות", אם שינה למ"ד בתוך הבית, כשחוזר למקומו לא יחזור לברך, אבל אם ירד למקלט כשהוא חוזר יברך שוב. ואם אכל לחם פחות מכזית, כמשנה ברורה (סי' קעח ס"ק כח) כתב בשם המגן אברהם (סי' ר"ז) שאז דינו כמי שאכל פירות, שהרי לא צריך לברך אחריו, וממילא כשיצא לחוץ וחוזר צריך לחזור ולברך ברכה ראשונה, ולכן לכתחילה יזהר שלא לצאת ממקומו קודם שאכל כזית. אולם מרן בהליכות עולם ח"ב (עמ' מ), הביא מה שכתב הגאון רבי יצחק טייב בערך השלחן (סי' קעח סק"ה), דמשמע מדברי התוס' בפסחים (קא), שבכל שבעת המינים כגון יין, אפילו אכל פחות מכשיעור, לא חוזר ומברך משום שינוי מקום. וספק ברכות להקל (ע"ע ילקו"י ברכות כרך ב עמ' קסז).

סעודות מצוה בעת מלחמה

יא. בימי המלחמה ראוי לצמצם בסעודות מצוה, ובשמחת בר מצוה ושבע ברכות, ובשאר שמחות, ולא יעשו בפרסום גדול כמו בימים רגילים (עיין רשב"ם ב"ב קמה: ד"ה עשה עמו), אבל מאידך לא יבטלו לגמרי סעודות אלה, וכן אין לבטל סעודת סיום מסכת, כי סעודות של שמחה או לכבודה של תורה יכולות להגן על עם ישראל הנמצאים בצרה ובשביה. ובשעת השמחה יאמרו כמה פרקי תהלים להצללתנו. וכן כתב בשו"ת משנה שכיר (ח"ב סי' ר"ד) בתשובה למה שנשאל על כך בזמן מלחמת העולם בשנת ת"ש. עיין שם.

אזעקה בין קידוש ל"המוציא"

יב. המקדש בליל שבת, ולפני שהספיק לאכול כזית לחם נשמעה אזעקה וירד למקלט - שאינו נראה ממקום הקידוש - ונשתהה שם זמן מה, כשחוזר למקום אכילתו חוזר ומקדש, כי אין קידוש אלא במקום סעודה (עיין ש"ע סי' רעג ס"א וס"ב). אבל אם שתה רביעית מהיין, יכול לסמוך על האומרים שיוציאים ידי חובת קידוש במקום סעודה גם בשתיית רביעית יין (עי' ילקו"י שבת א"ח עמ' תצו). ובזמן מלחמה כדאי להתנות מראש שאם תהיה אזעקה, יקחו איתם מעט פת ומשיכו לאכול במקלט, ואז גם כשיחזרו לביתם ימשיכו לאכול על סמך תחילת הסעודה (עי' ילקו"י שם עמ' תרפ"ו).

אזעקה בשבת

יג. כיון שנתברר שאי הליכה למקלט או לחדר ממ"ד יש בה משום ספק פיקוח נפש, לפיכך כשיש צורך לעשות מלאכות שבת בשביל זה, יש להקל בין במלאכות דאורייתא בין במלאכות דרבנן, ולא יתעכב לעשות על ידי שנים, או בשנינו, אם העיכוב יכול לגרום לספק פיקוח נפש, אלא שימעיט במלאכות ויעשה בשנינו כמה שאפשר, כגון לרחוץ על כפתור המעלית בשנינו. ובשו"ת תשובות והנהגות ח"ד (סי' פג) כתב, שיש לקחת בחשבון גם את הפחד והאימה, ואירע בעבר בעת המלחמות בארץ ישראל, שהרבה נשים הפילו עובריהן מתוך פחד ואימה, וגם יש שמתו מהתקפות לב, ולכן "לייתובי דעתא" הוא חלק חשוב בפיקוח נפש שמחללים עבור זה שבת, וכמבואר בגמ' (שבת קכח). אלא שהתריע מאותם

שבקלות דעת אומרים על כל דבר שהוא פיקוח נפש, ולכן צריך הרבה יר"ש לבחון אם אכן זה המצב, ומה שהממשלה נותנת הוראות חירום, הרי אינה מודקדת כל כך אם לכל יחיד לפי מקומו ומצבו יש פיקוח נפש.

הדלקת תאורה בשבת

יד. אם נשמעת אזעקה בשבת ומשפחה עם ילדים קטנים נכנסו לממ"ד, או למקלט, או למרחב המוגן, ואין שם תאורה, וחשך שם מאד, והילדים הקטנים מפחדים, יש להקל במקום צורך גדול כזה להדליק תאורת לד בשינוי כגון במרפק, או על ידי קטן, מאחר שיש הסוברים שאיסור הדלקת לד היא רק מדרבנן (עיי' ילקו"י שבת כרך ב עמ' תז). ובמנורה רגילה אם יש ספק פיקוח נפש מותר גם בזה, ואם יכול בנקל יעשה בשינוי. ומרן זצ"ל בספריו (ליות חן סי' לה, יב"א ח"ג סי' יז-יח, הווע"ע שבת ג עמ' טעו, הליכ"ע ח"ג עמ' קפז) אסף כעמיר גורנה דעות האוסרים והמתירים בדין שבות דשבות באיסור דרבנן, במקום צורך גדול, אפי' על ידי ישראל, והעלה להיתר במקום צורך גדול ומיוחד, שכן פסק בשו"ת האלף לך שלמה (סי' קמז) ובשו"ת מהר"ם בריסק (ב. סד. ו). אך בגלל שיש שאינם מבינים את החילוק בין דבר האסור מן התורה לדבר האסור מדרבנן, וכן אינם מבינים בין צורך גדול לשינוי צורך, וכן שצריך להיעשות בשינוי, על כן יש להימנע מלומר דבר זה בשיעורים במקום שיש ציבור העלול לטעות בדברים אלו.

התעורר ורוצה לומר תהלים או ללמוד

טו. המתעורר בלילה מהשינה בהישמע האזעקה, ובעודו רץ למקלט או לחדר ממ"ד רוצה לומר תהלים, או ללמוד תורה, אם יש שהות יטול ידים בלי ברכה, אך אם הזמן בהול, ישפשף ידיו במגבת או בבגד, וכך יוכל לומר דברים שבקדושה. שהרי בש"ע (סי' ד סעי' כג) מבואר שלא תיקנו נטילת ידים אלא לק"ש ולתפלה, אבל ברכות דשחרית יכול לברך קודם נטילה, אא"כ הוא ישן על מטתו ערום, שאז אסור להזכיר את ה' עד שינקת אותם. ע"כ. והיינו שאם ישן בלי הבגדים, מסתמא ידיו מטונפות בנגיעת בית הסתרים, ואז ינקת אותם בצרורות ובכל מידי דמנקה. ומלבושים שלנו שבינת הצואר פתוח, כתב המשנה ברורה (סק"ס) שאפילו ישן במלבושים מסתמא ידיו מטונפות, כי דרכו לחכך בגופו במקום זיעה. והוא הדין ללימוד תורה שאסור בלא ניקיון ידיו. ובפרי מגדים כתב, שאפילו אם יש לו מים, מכל מקום די לברכות ולתורה בניקיון בעלמא. וכן משמע בביאורי הגר"א. ורק כדי להעביר רוח העיה צריך מים. ובשערי תשובה כתב בשם הזוהר, שלא יברך בלי נטילת ידים, וראוי להחמיר ביש לו מים (מ"ב סי' ד ס"ק סא, וע' סי' סב סק"ח).

ברכות התורה על תהלים

טז. ולגבי ברכות התורה לפני קריאת התהלים, כתב בש"ע (סי' מז ס"ט), לא יקרא פסוקים קודם ברכות התורה אפילו אומרם דרך תחנונים, וי"א שאין לחוש מכיון שאינו אומרם אלא דרך תחנונים, ונכון לחוש לסברא הראשונה. ע"כ. ויש לדייק שמעיקר הדין מותר לקרוא תהלים דרך תחנונים בלי ברכות התורה, אלא שמצד חומרא נכון לחוש ולברך קודם. וכך כתבו בחקרי לב (תאו"ח סי' ט) ובערוך השלחן (סי' יד). אולם בחזון עובדיה על ימים נוראים (עמ' ה), הביא מה שכתב הרמב"ם בשו"ת פאר הדור (סי' קד), שלעולם צריך לברך ברכות התורה לפני שיקרא אפילו פסוק אחד, ואין חילוק בין אם קורא אותו דרך לימוד או דרך תחנה ובקשה. ונראה שתשובת הרמב"ם לא היתה לפני מרן השלחן ערוך, ולכן למעשה בהגלות נגלות דברי הרמב"ם בתשובה, יש להקדים ברכות התורה לפני הסליחות, ובפרט שאומרים מזמור תהילה לדוד. וגם כאן, אם יש שהות לברך ברכות התורה קודם קריאת התהלים, יברך, ואם נשאר בחדר הממ"ד או במקלט, ורוצה ללמוד שם, יברך קודם ברכות התורה, כיון שישן שינת קבע. ובאופן זה מותר לקרוא תהלים גם לפני חצות הלילה.

חזר לישון

יז. ואם חזר לישון קודם שעלה השחר, משיקום בבוקר יטול ידיו בלי ברכה, כיון שלטעם הרשב"א (בתשובה סי' קצא) אין מברכים ב' פעמים, שפעם אחת נעשה כבריה חדשה, ולא שתי פעמים, וכמו שכתב המג"א (או"ח סי' ד ס"ק יג). אבל ברכות התורה צריך לברך שוב. וכתב בש"ע (סי' מז ס"ג), שהמשכים קודם אור היום ללמוד, מברך ברכת התורה, והוסף המשנ"ב (שם ס"ק כט) דאף בחזר וישן שינת קבע קודם אור היום, אינו צריך לחזור ולברך. ומ"מ המברך לא הפסיד. ע"כ. אולם בשו"ת יב"א ח"ב סי' ה) ובילקו"י (סי' מז הע' כז) מבואר שיחזור לברך שוב ברכה"ת, משום ספק ספיקא, שמא שינת לילה קובעת, והרי ישן קבע על מטתו, ואף לדעת ר"ת שחיוב ברכה"ת משחרית לשחרית, שמא הלכה כדעת הפרי חדש (סי' מז ס"ק

³ אלא אם כן בית דין הצריכים להתיר עגונה, שצריכים לראות את הסרטונים כדי להתיר אשה לעלמא. וזכינו לישב בבית דין המיוחד להתרה העגונות ממלחמת שמחת תורה, וראינו סרטונים מתוך עוה, ומכמה סיבות ב"ה כתבנו להתיר את כל העגונות, ואחר זמן

יח. שאם חזר לישון לאחר שבירך ברכה"ת, חוזר לברך שנית, דאף שבירך בחצות הלילה ברכה"ת על לימודו, הרי חזר לישון. ואף דלא מהני ס"ס בברכות, מ"מ שונה נידון זה שהרבה מן הראשונים סוברים שברכות התורה מהתורה, ודומה למה שכתב בתרומות הדשן (סי' לו) דבכחאי גוונא מועיל ספק ספיקא (ראה אריכות בילקו"י ברכות כרך ב במבוא אות ו, ובילקו"י על ספיה"ע).

חילול שבת על נפגע חרדה

יח. אם יש חשש לנפגע חרדה, פעמים שמותר לחלל עליו את השבת, כגון להזמין בטלפון עזרה רפואית, שיש אנשים שהם מפחדים מאוד ורועדים, ואצלם זה נחשב לספק סכנה נפשית, ומותרים לחלל שבת אם יצטרכו, אך ישתדלו לעשות זאת בשינוי או על ידי שנים. וכך כתב האגרות משה (או"ח ח"א סי' קנז). ובאחרונה יש זלזול בטלטול מכשיר טלפון בשבת, או כלי נשק וכו', וצריך לדעת שכל ההיתר הוא במקום שמצויים שם גויים העלולים לפגע, ולא במקומות רגועים שכמעט ולא מצוי בהם פיגועים.

שמיעת חדשות בשבת

יט. בעת מלחמה כשיש צורך לשמוע הנחיות מהרדיו, בפרט במקומות שלא שומעים את האזעקות, ויש בדבר ספק פיקוח נפש, יש להדליק את הרדיו מערב שבת בקול חלש במעט, ויניח עליו שמיות באופן שקולו לא יישמע, ובעת האזעקות יסיר השמיות מעליו ויאזין להוראות, אבל לא יגביה את הקול בשבת. וכן הורה מרן זצ"ל בזמן מלחמת המפרץ בשנת תשנ"א. ובלאו הכי כיום ישנו בעת המלחמה גל שקט. ויש להזהיר שלא להקשיב לשאר החדשות המשודרים בשבת בדברים שאין בהם צורך פיקוח נפש, וכל שכן שאסור להפעיל את הרדיו על ידי שעון שבת לשמוע שירים, בפרט שבאולפני הרדיו נעשים מלאכות של איסור לצורך המאזינים, ויש בזה איסור הנאה ממעשה שבת, וכמו שכתב בהר צבי (או"ח סי' קפג). ועיין עוד בשו"ת יביע אומר ח"ו (תאו"ח סי' לו) וחי"א (תאו"ח סי' ל אות ת, ט), שביאר שגם בקול ומראה וריח יש איסור הנאה ממעשה שבת. ואם ישנה אזעקה, והוא חושש שהשעון שבת יכבה את האור בבית והילדים יפחדו, יכול להאריך את זמן ההדלקה על ידי הזנת הזיזים (ילקו"י שבת כרך א ח"א סי' רנב).

הסתכלות בתמונות משבת שמחת תורה

כ. סרטונים שהסריטו במלחמה בשבת על ידי יהודים שאינם שומרי תורה, או שהסריטו את פעילות המחבלים ימ"ש, לכא' אסור ליהנות ממעשה שבת, אולם יש לצדד בזה, כי מעשה שבת שנעשה במזיד מותר לאחרים במוצ"ש (ש"ע סי' שיה ס"א, מג"א ופמ"ג), ואם כן מצלמי האירוע אף שנחשבים כמזידיים, יש להיתר לאחרים במוצ"ש, וכל שכן אם נחשבים כדין שוגג, שאז יש להתיר אף לעושה בעצמו במוצ"ש. ועוד שצילום בשבת יתכן שהוא איסור דרבנן, והמזיד באיסור דרבנן אסור ליהנות ממנו רק בשבת, ובמוצ"ש מותר גם לו וקל וחומר לאחרים (ילקו"י שבת ג סי' שיה, עמ' ע, הווע"ע שבת ח"ה עמ' ב). ולכן אם נעשו על ידי אנשים פרטיים באקראי, מעיקר הדין יש לצדד להקל לראותם במוצאי שבת. אבל אם מצלם בדרך קבע לצורך אחרים יש לאסור, כמו שכתב הכתב סופר (תאו"ח סי' ט), הובא בכף החיים (סי' שיה אות יב) (ועי' ילקו"י שבת ג סי' שיה ס"ו עמ' ג, כג, וסעי' א עמ' קג). ובלאו הכי הנכון להתרחק מהסתכלות בסרטונים ותמונות משבת שמחת תורה תשפ"ד, שמשחיתים את נפש האדם, וגם גורמים לו לפחדים וחרדות³, ובפרט שיש לזיהר מהאיסור החמור של תמונות שיש בהם חוסר צניעות.

נשק לנשים

כא. לגבי נשיאת נשק לנשים, שנינו בבב"יתא (נו"ד נט), רבי אליעזר בן יעקב אומר, מניין שלא תצא אשה בכלי זין למלחמה, תלמוד לומר "לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה" (דברים כב, ה), שלא יתקן איש בתקוני אשה. וכן פסקו הרמב"ם (פ"ב נוהל ע"ז ה"י) והש"ע (יו"ד סי' קפב ס"ה), שאשה לא תלבש שריון. וכן תרגם אונקלוס: "לא יהי תקון זין דגבר על איתתא". והלא תרגום אונקלוס ניתן מסיני (ראה ב"י או"ח סי' רפה). ואמנם כשיש חשש של סכנת נפשות מפחד המרצחים המחבלים, כגון ביישובי הקפ"ר, מותר גם לנשים להתאמן ולישא נשק להגן על עצמן ועל תלמידי בתי הספר שבהגחתן, שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש. וכמו שכתב בספר חסידים (סי' ר) ובשו"ת תרומת הדשן (סי' קצז) ובשירי כנה"ג (סי' קפב העמ"א אות ד). ובלבד שיקפידו מאוד על כל כללי הצניעות בעת אימונן, כראוי לבנות ישראל הכשרות, ולא יכנסו לחשש יחוד עם קציני הצבא, או שמיעת ניבול פה וכדומה (עיי' בשו"ת תוה דעת ח"ה סי' נה, ושם צירף דעת הב"ח סי' קפב והט"ו סק"ד ועוד, שכל האיסור הוא בדבר שהוא לנו וקשטנו, ובאשה הלבשת מלבושי איש כדי להתדמות לאיש. ועי' בילקו"י יוסף אוצר דינים לאשה ולבת פרק נו סעי' ח).

המחבלים החזירו את כל הגופות, ביניהם כל אותם שכתבנו בבית דין להתיר את העגונה. ובהו ראינו שיעתא דשמיא.

נהנת? היה שותף בהוראת קבע או בתרומה חד פעמית להוצאת הגיליון!!!

- הפקדה לחשבון בנק: מרחי"ט טפחות סניף: 523 מ.ח. 225485 ע"ש עמותת חזון עובדיה בנשר.
- העברה בביט 0546888382 ולצ"ן: עבור "השיעור השבועי". 3. קישור דיגיטלי מאובטח להו"ק: <https://nedar.im/7004246> ולצ"ן: עבור "השיעור השבועי".

בחסות: **2000** Super Market
הסל המשתלם!

טלטול נשק בשבת

כב. אין להקל לחייל לטלטל בשבת ברשות הרבים את כלי נשקו עליו, כגון אקדח, אלא אם כן יש סיבה בטחונית וחשש לפיקוח נפש, כמו בזמן מלחמה או פיגועים. ובשכונה המוקפת שכונות ערביות, שאירע שם פיגוע, יכולים ללכת לבית הכנסת עם נשק כדי לאבטח את המתפללים בשבת בשעת התפילה. ומותר להכנס עם הנשק לבית הכנסת, אך נכון שיססה את האקדח בחולצתו וכדומה (ילקו"י שבת כרך ב' החדש עמ' פב).

טלטול חפצים בשבת

כג. במקומות יישוב שהאויב מפגז את תושבי המקום, וכוחות הבטחון נתנו הוראה לתושבים להתפנות מהמקום בשבת, יש לשמוע להוראה זו מפני ספק פיקוח נפש. וכן יש לשמוע להוראות כוחות הביטחון להוריד את מתג החשמל בבתים, מחשש להתפרצות שריפה שתסכן חיי אדם כשזרם החשמל מחובר. ואם יש אפשרות להוריד את מתג החשמל בשינוי, שלא כדרך שעושה כן בחול, כגון שיוריד את מתג החשמל במרפקו ולא בידו, יעשה בשינוי. ומותר למתפנים לקחת עמם חפציהם האישיים, גם אם אין עירוב, וגם מחוץ לתחום, כמו טלית המונח בתיק יחד עם התפילין, וכן סידור, נייר טואלט, בגדים, ושאר מיני מצרכים הנצרכים להם ולכל בני ביתם. אך עדיף שלא יישאו בעצמם, אלא שיניחו את החפצים במזוודה שתהיה במקונית הנוסעת לצורך פיקוח נפש. ומותר להניח במזוודה גם טלפון או ארנק שיש בו מעות, אם כך הורו כוחות הבטחון. ושאר חפצים שאסורים בטלטול בשבת "ואין בהם צורך פיקוח נפש", אין היתר להכניסם בשבת לתוך תיק או מזוודה, אף שהם יטלטלו אחר כך רק על ידי המקונית. ואמנם על ידי טלטול מן הצד וכלאחר יד אפשר להקל להכניס את הטלפון או הכסף לתיק (ילקו"י שבת ב' החדש עמ' פה).

נפל טיל וריסק את הבית

כד. אם נפל טיל והרס כליל כמה בתים, ומסביב נסדקו גגות ונשברו קירות ונופצו זוגיות, ויצאו משם אנשים בריאים ושלמים, יש לדון אם יברכו ברכת "שעשה לי נס במקום הזה", שבגמרא ברכות (נד). אמרו, מר בריה דרבנא היה הולך בפקתא דערבות - בקעה במקום ששמו ערבות - והיה צמא למים, נעשה לו נס ונברא מעיין מים ושתה. ושוב פעם אחת היה הולך ברסתקא דמחוזא - בשוק של העיר מחוזא - ונפל עליו גמל משוגע, נפל כותל הבית הסמוך לו, נכנס לתוכו וניצל. ומאז כשהיה מגיע למקומות הללו היה מברך "ברוך שעשה לי נס". וגם כשטיל נפל והאנשים ששהו במקום ההרס יצאו חיים, כשמגיעים לשם אחר שעברו שלושים יום יכולים לברך "ברוך שעשה לי נס". אך ברכת "הגומל" לא יברכו, וכדעת מרן השלחן ערוך (סי' רי"ט ס"ט) שאין מברכים הגומל אלא על ארבעה דברים דוקא - יורדי הים, הולכי מדברות, חולה, חבוש בבית האסורים - ומי שנעשה לו נס כגון שנפל עליו כותל לא יברך, וטוב לברך בלא הזכרת שם ומלכות. או שיברך הגומל אחר שיעשו שיעור פריסה מעיר לעיר. או שישמעו מאחר המברך הגומל על נסיעה וכדומה, ויוציא גם אותם.

ניצלו בנם

כה. משפחות שעזבו את ביתם כמה רגעים לפני שהטיל הרס את הבית, אין להם לברך "שעשה לי נס" בשם ומלכות, ואם ירצו טוב שיברכו בלא שם ומלכות, וכעין מה שכתב בשלחן ערוך (סי' ר"ח ס"ט): יש אומרים שאינו מברך על נס אלא בנס שהוא יוצא ממנה העולם, אבל נס שהוא מנהג העולם ותולדתו, כגון שבאו גנבים בלילה ובא לידי סכנה וניצול וכיוצא בזה, אינו חייב לברך. ויש חולק, וטוב לברך בלא הזכרת שם ומלכות. עכ"ל. וכתב המשנה ברורה (סי' לב), שאם נפל אבן סמוך לראשו, או נתקע ברזל סמוך לעינו, ונעשה לו נס ולא נפגע, כיון שהיה קרוב לסכנה יברך בלא שם ומלכות. וכן אם נפל טיל וחדר לבית, ולא התפוצץ, והיה אמור לזרוע סביבו הרס, הרג, ואסון כבד, ובורא עולם עצרו מלהזיק, אין לברך לא הגומל ולא "שעשה לי נס". ומכל מקום, מי שנעשה לו נס, יפריש כסף לצדקה כפי השגת ידו, ויחלק ללומדי תורה (מ"ב שם). וכיום נודעו לנו נפלאות הבורא שעשה עמנו נס להתנוסס, בשנים תשפ"ד תשפ"ה, שזרקו על ארץ ישראל עשרות אלפי טילים, ובהם למאגרי גז ושדות תעופה, ובניסי ניסים ניצלו, ועל זאת עלינו להודות ולשבח לה' יתברך.

חופה ושבע ברכות בזמן מלחמה

כו. גם בזמן מלחמה אין לערוך חופה ולברך שבע ברכות אלא אם כן יש שם עשרה גדולים. ואם אין עשרה בעת החופה אין לערוך חופה, ולכן ימתינו לאיזה זמן שיש רגיעה, ויעשו את החופה מהר בעשרה. והנה בזמן הקורונה לא תקפ"ץ, כשלא היה ניתן היה להתאסף עשרה במקום אחד, מפני חשש הידבקות, שאלו אם אפשר לערוך נישואין בפחות מעשרה, שהרי בכתובות (דף ג. ה. ת. ה.) מבואר, שאין ברכת חתנים בפחות מעשרה. וע' בב"י (א"ר"ע סי' סב) שהביא בשם הרשב"א (סי' אלף וקס"ו), על עיר שאין בה עשרה ואי אפשר להביא שם ממקום אחר, והשיב, ברכת חתנים

אינה בפחות מעשרה. ואמנם מצאנו לרבינו שמשון בן אברהם בתשובה שהובאה בתשובות מיימוניות (הל' אישות סי' יח), שאם אין עשרה הברכות לא מעכבות, ויכולים לערוך חופה בפחות מעשרה. ומה שאמרו כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה, היינו "בלא חופה", ומשום שבדרך כלל עושים שבע ברכות בשעת החופה, לכן אמרו "בלא ברכה". וכי יעלה על דעתך שאם אין במדינה עשרה, לא תינשא שום אשה. ע"כ. ותשובה זו הובאה בהגהות מרדכי קידושין (רמז תקמ"ה) ובתורות הדשן (פסקים וכתבים סימן קמ). אולם בב"י (שם) כתב על זה: ואין דבריו נראים, דמה טענה היא זו, דאין הכי נמי שאם אין שם עשרה שלא תינשא אשה, ואין זה אלא מכאריח הדבר בעצמו. עכ"ל. נמצא שלדעת מרן אפילו בשעת הדחק אין לישא אשה בלא עשרה. וכן הבינו בדעת מרן, הב"ח, והב"ש (סק"ד), והכנסת הגדולה (הב"ב אות ח), והרב חיד"א בשו"ת חיים שאל ח"ב (סי' לח אות נה), ועוד. ואנו קיבלנו הוראות מרן, שאין לערוך חופה ולברך שבע ברכות בלא עשרה כלל.

דעת החולקים

כז. אך הרמ"א בדרכי משה (סימן סב סק"ז, ח) הביא דברי הגהות מרדכי הנ"ל להלכה, שאין הברכות מעכבות, וחלק על מרן. ובח"מ (סק"ד), כתב, שאם אין בעיר עשרה צריכים לילך למקום שיש בו עשרה. אך אם אין גם במדינה עשרה, חשיב כדעבד והברכות אינם מעכבות. ובב"ש (סק"ד) כתב, ואם אי אפשר בעשרה אלא בטורח גדול הוי כדעבד. ע"כ. וכן פסק הבן איש חי (פר' שפטים אות יד), שבמדינה שאין שם עשרה ואי אפשר להביא עשרה מעיר אחרת, יש לסמוך על המקילים שיעשו חופה בלי שבע ברכות, ואח"כ כשיזדמנו במקום שיש עשרה, יעמדו אצל החופה שתהיה שם, וישמעו שבע ברכות ויכוונו לצאת ידי חובה. ע"כ. אך בשו"ת יביע אומר ח"ב (האה"ע סי' י) כתב על דברי הבן איש חי: ולכאורה פסק זה היפך דעת מרן שקבלנו הוראותיו וכו', ולפע"ד יש לצדד שלא ישא בלי שבע ברכות. עכ"ל (ע"ע בהליכו"ע ח"ב עמ' רז). ואמנם בש"ע (סי' נה ס"ג) פסק: "אירס וכנס לחופה ולא ברך ברכת חתנים, הרי זו נשואה גמורה, וחוזר ומברך אפי' אחר כמה ימים". ובשו"ת נחלת שבעה ח"א (סי' יב במחודשים אות יא) כתב שגם הב"י מודה בעיקר הדין להר"ש בן אברהם, שאין השבע ברכות מעכבות, כמו שבכל התורה אין הברכות מעכבות את המצוה, והב"י רק חלק על הראיה. ובשעת הדחק גדולה כשיש חשש לתקלה ממש, ישאלו חכם.

אין לדחות חתונה

כח. אין לדחות חתונה מחמת שאין ריבוי אנשים בגלל המלחמה, אלא יזדרזו לקיים את החופה במקום מוגן וכדומה, אפילו שלא יהיו הרבה אנשים. והניסיון הוכיח שאם דוחים את החתונה לשבועיים שלש וכדומה, הדבר גורם מכשול לחתן ולכלה, וכך היה מרגלא בפומיה דראש ישיבת חברון הג"ר משה חברוני זצ"ל להזהיר את תלמידיו, כי עברו תחת ידו אלפי בחורים והדבר נתברר אצלו, כי בחור שנכשל בין האירוסין לחתונה במגע או בייחוד, אין השלום שורר בביתו, ופעמים אף מגיעים לידי גירושין, או שחיהם יחד מוגדר בדעיבה. גם מרן זצ"ל היה עומד על כך שיש לזרז את מועד החתונה, והציע כמה פעמים שלאחר שהצדדים הגיעו ביניהם להסכם על הסך שהם יכולים לעזור לחתן ולכלה, יוסיפו עוד סך מסויים בתנאי שהחתונה תתקיים תוך חודשיים מהאירוסין, והחתן והכלה לא יפגשו הרבה. ואם הכלה מתעקשת שלא לקיים את החופה אלא בריבוי אנשים, ורוצה לדחות עוד ועוד את מועד החתונה, אין לעשות מזה מחלוקת או ביטול השידוך, וימתינו בסבלנות. אך ימעיטו מלהיפגש בין האירוסין לחתונה.

אזעקה בזמן החופה

כט. אם התחילו לברך שבע ברכות בחופה, או בסעודת שבע בברכות בבית החתן, והיתה אזעקה באמצע, ויצאו מקצתם, אפילו הכי אפשר לגמור ולסיים את השבע ברכות, והוא שנשתיירו רובם (הליכות עולם ח"ב עמ' רז).

קריאת מגילה מפלג המנחה

ל. בשנת תש"ז הבריטים עשו עוצר, אסרו לצאת מהבית לאחר זמן מסוים, והיו מתפללים ערבית מוקדם ורצים לבית. ובזמנו שאלו את מרן זצ"ל האם אפשר לקרוא את המגילה מפלג המנחה? מרן כתב על כך בשו"ת יביע אומר חלק א' (תאו"ח סימן מג), והביא את הראב"ד (מגילה ה. ובספר תמים דעים סי' רמג), הארוחות חיים (הל' מגילה אות נג), הכלבו (סימן מה), המאירי (מגילה ב), וכן העתיק הבית יוסף (סימן תרפ"ז), שבשעת הדחק יכולים לקרוא את המגילה מפלג המנחה. וכן כתב התרומת הדשן (סימן קט), שמי שהוא אנוס קצת, יכול לשמוע את קריאת המגילה מפלג המנחה. שהרי לרבינו תם (בתוס' ריש ברכות ב. ד"ה מאימתי) מפלג המנחה חשוב לילה לענין קריאת שמע שנאמר בה "ובשכבך ובקומך", ואם כן כל שכן מגילה. וזה כדעת רבי יהודה שמפלג המנחה נחשב ערב, ואמרו בגמרא (ברכות כו). דעביד כמר עביד, ודעביד כמר עביד, וכך פסק בש"ע (סי' תרצב ס"ד): מי שהוא אנוס קצת ואינו יכול לילך לבית הכנסת, וצריך להמתין עד אחר שקראו הקהל, וקשה עליו לישב בתענית כל כך, יכול לשמוע קריאתה מבעוד יום מפלג המנחה ולמעלה. ע"כ (השה"ש תשפ"ד ויקהל ד). לכן בימי המלחמה, כשאין שום אפשרות לקרוא את המגילה אחר צאת הכוכבים, כגון לחיילים שנמצאים בשדה הקרב, אפשר להקל ולקרוא מפלג המנחה.